

Törésvonalak a Fideszen belül

„A változás mozgást, a mozgás súrlódást jelent.”

(Saul David Alinsky)

A Fidesz centralizált döntéshozatali struktúrája, a párton (és parlamenti frakción) belüli fegyelem, valamint a kifelé történő, viszonylag egységes kommunikáció okán az a képzet alakulhat ki a külső szemlélőben, hogy a Fideszen belül nem találhatóak jelentősebb törésvonalak. Ez azonban csak a látszat. A következőkben számba vesszük azokat a politikai, gazdasági, személyi, ideológiai, habitusbeli, generációs konfliktusokat, amelyek alapján elmondható: a Fidesz – pártelitjét, gazdasági és értelmiségi holdudvarát, támogatói bázisát tekintve – nemcsak sok szempontból heterogén, de ha mélyebbre tekintünk, láthatjuk, nem kevésbé széttartó is. Azonban a törésvonalaknak is van evolúciója, s ami ma még hajszálrepedésként húzódik javarészt a felszín alatt, idővel nehezen áthidalható szakadékokat képezhet a párton belüli és a párthoz kötődő hatalmi- és érdekközpontok között.

Talán elsőre furcsán hangzik, de az egyik legnagyobb veszély a Fidesz számára az, ha több cikluson keresztül „túlnyeri” magát (vagyis az Országgyűlésben – ha nem is minősített többsége – stabil többsége van, így politikailag, hatalomtechnikailag nem szorul rá az ellenzéki szereplőkkel való konszenzuskeresésre). Akár a piacon, a politika szférájában is elmondható, hogy a verseny dinamikája hajtja, jobbra, adaptívabbá teszi a konkuráló szereplőket, s ha ez a versenyhelyzet tartósan korlátokba ütközik (itt elsősorban nem adminisztratív korlátokra kell gondolnunk, egyszerűen csak a „centrális erőter” logikájára), az jelentős mértékben visszahat a politikai, kormányzati teljesítményre. Emellett nem hagyható figyelmen kívül az az általános vélekedés sem, miszerint komoly és közvetlen fenyegetést jelentő külső szereplő hiányában (ez objektíve nem biztos, hogy igaz, hiszen egyes ellenfelek alábecsülhetők, de itt döntően percepciókról beszélünk) kiújulnak, felerősödnek egy-egy szervezet belső ellentétei. Ez különösen igaz akkor, amikor magának a rendszernek az egyik vezérlő logikája a politikai és gazdasági zsákmányszerzés (a javak, pozíciók pedig végesek). Ezen a ponton döntően két dologra kell gondolnunk: a párteliten belüli, pontosabban a kormányfő-pártelnök alatti személyi vetélkedésekre, valamint a párthoz köthető, tőkeerős gazdasági körök egymás pozícióját, befolyását gyöngíteni akaró, többnyire a háttérben zajló erőjátékára. Ezt a továbbiakban érdemes kicsit bővebben kifejtenünk.

Orbán Viktornak jelenleg nincs kihívója a pártján belül, ez azonban változhat, hiszen a politikában idővel minden karakter elhasználódik (ahogy Láncki Tamás blogján is olvasható: „a politika – mozgás”). Ráadásul a politikában hosszabb távon mindig van egy önigazoló

teljesítménykényszer, vagyis a befektetett munkát mandátumokra kell váltani. Orbán 2006-os parlamenti választásokon – 2002 után „zsinórban” másodszor – elszenvedett vereségét követően megingott a párton belüli pozíciója, amit többek közt Kósa Lajos felkapott nyilatkozata is szemléltetett, ami arról szólt, hogy a következő általános országgyűlési választáson már kevésbé valószínű, hogy Orbán Viktor lesz a Fidesz kormányfőjelöltje. Ismert az is, hogy Orbán rendszerint versenyezteti a Fidesz „erős embereit” – miként azt láthattuk korábban Lázár János és Navracsics Tibor esetében, most pedig Rogán Antal és Lázár János példáján keresztül. Ez nemcsak a politikai rátermettség, a vezetői képességek fokmérője (vagyis a „feladathoz embert” kívánalma), hanem egyúttal azt a célt is szolgálja, hogy a kormányfő mögött állók egyike se léphessen fel kihívóként, ne rendelkezessen az ehhez szükséges autoritással (se a párton, illetve a kormányon belül, se pedig a választók előtt). Még így sem tökéletes a hatalmi képlet, hiszen az utóbbi időszakban a Miniszterelnökséget vezető miniszter, Lázár János „megregulázására” volt szüksége Orbánnak, amit egyfelől a Miniszterelnöki Kabinetiroda minisztériumi rangra emelése, Rogán Antal kinevezése (és a portfólió-átadással együtt járó személyi és hatásköri viták), Lázár sértődött nyilatkozatai, valamint a 2015. decemberi pártkongresszuson elmondott, alig burkoltan bíráló üzeneteket tartalmazó beszéde is félmjelzett. (Egyébként ugyanezen a fórumon a kormányfő is keményen üzent Lázárnak: „[...] senki sem léphet át egy bizonyos határt”.) Orbán Viktor rendszerint arra is ügyel, hogy ne keverje a pártbéli és a kormányzati funkciókat, ezzel is elejét véve annak, hogy erős háttérbázissal bíró szereplők jelenhessenek meg a porondon (egyik olvasat szerint a polgármesteri-országgyűlési képviselői összeférhetetlenségre is ezért volt szükség). Az is árulkodó, hogy a legutóbbi tisztújításon a Fidesz elnökségébe kevésbé fajsúlyos személyek kerültek. Az Orbán-Lázár és a Lázár-Rogán ellentét azonban messze nem az egyetlen törésvonal a Fideszen belül. Ráadásul Lázár sokszor még mindig túlságosan önjáró a kormányfő számára, miként ezt a vasárnapi boltzár eltörlése ügyében tartott parlamenti szavazás is igazolja. A Miniszterelnökség vezetője minisztertársaival is többször összeütközésbe került, így például Balog Zoltánnal vagy Fazekas Sándorral (a rivális Rogán Antalról nem is beszélve).

Jól érzékelhető konfliktusforrásként jelent meg korábban a „generációs törésvonal” is. Ennek látványos manifesztációja volt, amikor Lázár János egy interjúban azzal vádolta meg Kóvér Lászlót és az azóta az országos politikából teljesen (és nem ok nélkül) kiszorult Pokorni Zoltánt, hogy hátba támadták a párt fiatalabb generációját. Mindehhez az urizálás vádja szolgáltatott alapot, s Lázár nem kevesebbet állított, minthogy az ő, valamint Habony Árpád és Giró-Szász András személyét ért támadások (életmód, vagyongyarapodás) mögött néhány idősebb Fideszes politikus áll, akik „nem tudják elviselni, hogy háttérbe szorultak”.

Az urizálás kérdése azonban nemcsak személyi vagy generációs kontextusban jelenik meg, hanem az értékrend dimenziójában is: az urizálók az egyik oldalon, míg a másikon a „Polgári Magyarország” ethoszának hívei – noha utóbbiak szemmel látható kisebbségben vannak, különösen mióta egy kormányközeli elemző felfedte: annak hívószava „természete szerint politikai termék volt”. Egyes párttársaik, illetve párthoz köthető személyek urizálását bíráló Fideszes politikusok jól ráéreztek arra, hogy a Habony Árpád, Mészáros Lőrinc, Andrew G. Vajna és mások kormányzati kegyektől nem függetleníthető, fényűző életmódja, látványos üzleti sikerei éles ellentétben állnak a miniszterelnök által korábban meghirdetett „plebejus politizálással”.

A Fidesz gazdasági holdudvara sem mentes a törésvonalaktól. Az Orbán-Simicska konfliktus és látványos szakítás óta új erőcentrumok vannak felemelkedőben, amelyek versengnek egymással a dominanciáért. Ez a vetélkedés javarészt látens módon történik, időnként azonban egy-egy botránygyanús ügy kapcsán hirtelen felszínre tör. Legutóbb az MNB-alapítványok gazdálkodását övező közéleti botrányral összefüggésben jegyezte meg Török Gábor, hogy „vannak olyan kormányközeli csoportok, amelyeknek nincs ellenükre, ha nagyobb figyelem irányul arra, miképpen építgeti a hátszínét Matolcsy”, ami tulajdonképpen a fentebb leírt játszmának a része, csakúgy, mint néhány, (gazdasági) célszerűségében megkérdőjelezhető, vagy kifejezetten korrupciógyanús ügy megszűntetése, az ezekkel összefüggő, taktikai célú információszivárogtatás.

Ismerünk néhány olyan törésvonalat is, amelyeket a terjedelmi korlátok miatt nem áll módunkban kifejteni, de említés szintjén érdemes foglalkozni velük. Ilyen például az újra és újra fellángoló kormány-főváros vita (látványos Lázár-Tarlós perlekedésekkel), vagy a kormány és a – sokszor Fideszes vezetésű – helyi önkormányzatok vitája (legújabbban az iskolafenntartás és üzemeltetés vonatkozásában). Ide sorolható az erős atlantista orientációhoz és az európai progresszióhoz való viszony (előbbi André Goodfriend ügyvivőisége és a „keleti nyitás” idején, a Martonyi János-Németh Zsolt kontra Orbán-Lázár vonalon, utóbbi Navracsics EU-biztosi megválasztása előtt volt különösen jól érzékelhető), vagy a Fidesz és a KDNP között megjelenő, főként társadalom- és kultúrpolitikai kérdésekben megnyilvánuló nézetbeli különbségek. Emellett van egyfajta (hatalmi/szakmai) „technokrata” (Lázár szavaival: „elvtelen pragmatista”) versus „meggyőződéses, értékorientált” politikusi szembenállás. A zöld gondolathoz való viszony szintén egy megosztó tényező a Fideszen belül, illetve a párthoz a közelmúltban szorosan kötődő, közismert személyek körében. Elég a második Orbán-kormány idején államtitkári pozícióban tevékenykedő Illés Zoltánra, vagy az ún. zöld témák iránt fogékony (korábban az Európai Parlament Környezetvédelmi, Közegészségügyi és Élelmiszer-biztonsági Bizottsága alelnökeként is aktív), jelenlegi köztársasági elnökre, Áder Jánosra gondolnunk. Az ő krédójukkal

szembeni kiállásként is értelmezhető Orbán Viktor azon gondolata, miszerint "a környezetvédelem baloldali issue, a gazdag országok ügye, akadályozza a gazdasági fejlődést - ilyenre mi nem költünk".

Végezetül érdemes a Fidesz-táboron belüli törésvonalakról is szót ejtenünk. Az egyik, közvélemény-kutatásokat is végző politikatudományi intézet 2015. októberi, 3 ezer fős adatbázisra épülő elemzésében bemutatta, hogy a Fideszes szavazók értékorientációjukat tekintve igencsak megosztottak: szinte azonos súlyt képeznek a „mérésékelt értékonzervatívok”, a „vidéki vallásos” réteg, valamint a „polgári középosztályhoz tartozók”, de nem elhanyagolható az „apolitikus jobboldali fiatalok” aránya sem, s megtalálhatjuk még a „nemzeti liberálisok” szűk kisebbségét is. Noha – az ideológiai és szociokulturális különbségek ellenére – többé-kevésbé elkötelezett szavazókról beszélünk, a heterogén táborot javarészt Orbán személye tartja össze, ami előrevetíti, hogy a miniszterelnök politikai sorsa és a Fidesz-tábor intaktsága között szoros összefüggés van (e tézist erősíti a politika perszonalizációjának jelensége is).

A Fidesz tehát a pártelittől egészen a szavazótáborig törésvonalakkal szabdalt, ám a párt erősen centralizált, hierarchikus működése, a pártelnök-kormányfő tekintélye egyfajta féket képez, így a színpalak mögötti ellentétek csak korlátozottan és tompított éllel jelennek meg a sajtónyilvánosság előtt.

Kovács János
vezető elemző